

Tilburg University

"De market is een geschikt instrument voor de allocatie van energie" opinie over dit thema

van Damme, E.E.C.

Published in:
Faces

Publication date:
2002

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

van Damme, E. E. C. (2002). "De market is een geschikt instrument voor de allocatie van energie" opinie over dit thema. *Faces*, 4(2), 52-53.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De markt is een geschikt instrument voor de allocatie van energie

Voor

Door: E. van Damme,
professor aan de Universiteit van Tilburg

In mijn studietijd (ik heb wiskunde gestudeerd) heb ik geleerd geen beweringen te doen die ik niet kon bewijzen. Iemand die de stelling "De markt is geen geschikt instrument voor de allocatie van energie" wil verdedigen, zal deze dus moeten bewijzen. Bewijzen dat iets niet kan valt overigens niet mee; de economische wetenschap heeft bij mijn weten tot nu toe nog maar één echte 'onmogelijkheidsstelling' opgeleverd (die van Arrow die stelt dat het niet mogelijk is een geschikt aggregatiemechanisme te vinden waarmee

individuele preferenties tot een sociale welvaartsfunctie geaggregeerd kunnen worden) en zelfs deze wordt in de praktijk niet serieus genomen: we blijven het proberen. A priori is het natuurlijk ook erg onwaarschijnlijk dat de nu geponeerde stelling juist zou zijn: waarom zou een markt geen geschikt allocatiemechanisme voor energie kunnen zijn, terwijl die markt voor allerlei andere producten (appelmoes, software, telefonie, et cetera) wel goed werkt?

Gedurende mijn omscholingsproces tot econoom heb ik geleerd dat 'armchair theorizing' (zoals boven) zijn beperkingen kent: het is zinvol en verstandig ook eens te kijken hoe het er in de praktijk aan toe gaat. Die praktijk laat zien dat de huidige markten het helemaal niet zo slecht doen met betrekking tot de allocatie van energie. Dit is eigenlijk verrassend omdat energie een redelijk complex product is en men dus eigenlijk ook goed doordachte markten nodig heeft om dit product goed te kunnen alloceren.

De ervaringen in Californië laten zien dat de moeilijkheden van marktontwerp en markttoezicht nogal eens worden onderschat, waardoor deze markten kunnen falen. Het is overigens goed te bedenken dat de gaten in de markt-

regels in Californië als gevolg van de lobby van bepaalde marktpartijen ontstaan zijn en dat toen de 'black-outs' door die staat rolden sommige marktpartijen geld als water verdienden.

De twee bovenstaande argumenten geven aan waarom de stelling onjuist is. De stelling "De markt is geen geschikt instrument..." is ook onzinnig omdat de markt niet bestaat. Verschillende Europese landen hebben ondertussen hun energiemarkten (in meer of mindere mate geliberaliseerd: Nederland, het Verenigd Koninkrijk, de Scandinavische landen, Duitsland, Spanje).

In elk van deze landen is voor bepaalde marktarrangementen gekozen, geen van hen heeft dezelfde instituties en in sommige landen werkt 'de markt' beter dan in andere. Als we de aandacht beperken tot onze Nederlandse elektriciteitsmarkt dan zien we hierin reeds een heel stelsel van markten: diverse OTC-markten, de APX-spotmarkt, de interconnectorveilingen, de door Tennet (de landelijke netbeheerder) georganiseerde onbalansmarkt, et cetera. Al deze markten dragen eraan bij dat de handel redelijk efficiënt kan verlopen en het is goed zich te realiseren dat wellicht nog meer markten nodig zijn. Inderdaad is de APX nu bezig met het opzetten van termijnmarkten.

Het belangrijkste goed, dat een markt produceert, is informatie. In het verleden, toen elektriciteitsproductie en -distributie nog overheidsmonopolies waren, hadden buitenstaanders weinig informatie, hetgeen de monopolisten substantiële marktmacht opleverde. Dit vertaalde zich in inefficiënte productie, hoge kosten en hoge tarieven. In Nederland heeft liberalisering tot prijsdaling geleid, maar de prijzen zijn nog steeds hoger dan in het buitenland. De reden is dat wij elektriciteit met (duur) gas opwekken, terwijl in het buitenland van goedkopere technologieën gebruik wordt gemaakt. Deze constatering leidt tot vragen (waarom is gas hier zo duur, terwijl het voor bijna niets uit de grond komt? waarom is productie in het buitenland goedkoper? hoe kunnen we hier meer profiteren van de buitenlandse lage prijzen?) en tot bijbehorende antwoorden (vanwege het monopolie van Gasunie, omdat de milieukosten daar niet worden meegenomen, door de importcapaciteit te verhogen), die tot institutionele veranderingen, nieuwe markten, een efficiënte allocatie en lagere energiekosten leiden.

De lagere kosten voor energie impliceren dan weer lagere productiekosten voor het Nederlandse bedrijfsleven, dit verhoogt onze concurrentiekracht en onze welvaart.

Door: P. Rosenmöller, oud-fractievoorzitter Groenlinks

Marktwerking in de energievoorziening, kan dat? Ja dat kan, maar slechts op onderdelen en onder strenge voorwaarden. En dat is niet hoe het nu gaat. De vraag of het ook wenselijk is, sla ik gezien de beperkte ruimte, hoewel niet onbelangrijk, maar over. Die keuze is bovendien al gemaakt. Dat er geprivatiseerd en geliberaliseerd gaat worden is in 1996 in Europees verband afgesproken. Over hoe dat gebeurt, hebben we wel wat te zeggen. Zo zouden we, ook in een geliberaliseerde markt een betrouwbare, milieuvriendelijke en toegankelijke energievoorziening kunnen houden. Helaas hebben de laatste kabinetten het zorgvuldig inkaderen van de markt nagelaten. Wel loopt Nederland voorop in Europa, zowel wat betreft de snelheid als de grondigheid waarmee we de markt toelaten, met alle problemen van dien.

De energiemarkt is namelijk niet zomaar een markt. De productie van energie raakt direct aan ons leefmilieu en klimaat, publieke belangen van de eerste orde. Het gedrag van één enkel individu maakt hierbij namelijk nauwelijks verschil. Ook al begint het daar natuurlijk wel bij. Daarom ligt hier voor de overheid een schone taak. GroenLinks heeft tevergeefs diverse voorstellen gedaan om ook in een vrije energiemarkt het milieubelang te dienen (scherpe normen voor het energieverbruik van apparaten, eisen aan de import van stroom, Europese milieunormen, het subsidiëren van groene energie, stroom-etikettering). Helaas hebben de beide Paarse kabinetten en het kabinet Balkenende dit alles opzij geschoven.

Gevolg: we halen onze (toch al bescheiden) klimaatdoelstelling van Kyoto bij lange na niet. Nederland is in Europa zelfs koploper wat betreft de groei van de CO2 uitstoot. In tien jaar tijd is de energieconsumptie van Nederlandse

huishoudens met een derde gestegen. De enige betekenisvolle groene energie maatregel van Paars, de vrijstelling van de Regulerende Energie Belasting (REB), wil het kabinet Balkenende zelfs afschaffen. Daarmee de 1,3 miljoen huishoudens die net op groene stroom zijn overgeschakeld duperend. De liberalisering heeft ook tot gevolg gehad dat de milieukwaliteit van de in Nederland geleverde energie is afgenomen. Dit komt door de import van goedkope elektriciteit uit het buitenland, opgewekt uit oude Duitse bruin- en steenkoolcentrales en Franse kernreactoren (een prijsvoordeel met een beperkte houdbaarheid). De rekening verschuiven we naar de toekomst: versterkte klimaatverandering en een berg radioactief afval waar we nog honderden jaren mee zitten. Ondertussen zijn onze eigen milieuvriendelijke warmtekrachtinstallaties uit de markt geprijsd.

Bijzonder aan de energiesector is ook dat het een zogenaamde netwerksector is: het distributienetwerk is dermate kostbaar dat er geen twee concurrerende netwerken naast elkaar kunnen bestaan. Hierdoor bestaat er een zogenaamd 'natuurlijk' monopolie. Vrije marktwerking leidt dan al snel tot een private monopolie met alle bijbehorende problemen (prijsofdrijving, 'Californische' toestanden). Omdat energie een basisbehoefte is, is het gevaar van economisch machtsmisbruik des te groter. Immers, prijsveranderingen hebben nauwelijks effect op de vraag. Ongeacht de prijs wil iedereen 's avonds wel een lichtje branden en een potje koken! Daarom is de leveringszekerheid van groot belang: het gas moet blijven stromen en het licht moet blijven branden. En dat voor een voor iedereen betaalbare prijs. Om dat te kunnen garanderen moet het netwerk in publieke handen blijven. Ook dat is nu niet helder gedaan. Door Paars is een hopeloos ingewikkeld en onwerkbaar compromis tussen privaat en publiek eigendom bedacht. Ik zal jullie er niet mee vervelen, maar het ware beter alle netten gewoon helder in publieke handen te houden.

Samenvattend: de liberalisatie van de energiemarkt is nog jong, onvolgroeid zelfs. Desondanks doen zich al ernstige problemen voor, tot nu toe vooral op milieugebied. Met tal van ingewijden maak ik me ook zorgen over de leveringszekerheid op de middellange termijn. We worden in hoog tempo afhankelijk van het buitenland. Oorzaak van deze problemen: de politiek is te passief en komt onvoldoende op voor het algemeen belang. En dat kan niet als het gaat om de levering van energie. De energiemarkt vraagt juist om een energieke overheid.